

جامعه امروز، آماده فعالیت بیشتر زنان است

حجت الاسلام والمسلمین حسین آبراهیمی
فصل اول، فصل دوم

ایام میلاد مسعود حضرت فاطمه زهرا^س را بحق ایام گرامیداشت مقام زن و روز مادر نام گذاری کرده اند. به مناسبت یا به جهان گذاشتن زنی که طبق روایات ما حجت خدا بر ائمه هدی^ع است و مقام عجیبی دارد، تاجایی که خشم و خشنودی خدا بر مدار خشم و خشنودی او می چرخد و به بهانه وجود پیرکت او، از مقام زن و مادر می گوئیم.

گاهی هم صدا یا تفکرات زن ستیزانه بیرون از عالم اسلام، برخی افراد مسلمان نیز منفعلانه، حرف ها و تحلیل های ناپخته و انحرافی را درمورد زن و مقام او بیان می کنند که نه با منطق صحیحی سازگاری دارد، نه با آیات محکم قرآن کریم؛ مثل آنکه گاهی از برتری جنس مرد بر زن سخن گفته شده است، درحالی که این سخن به هیچ وجه با منطق الهی و آیات مبین قرآن، سازگار نیست. رهبر معظم انقلاب در دیدار اخیر خود با جامعه زنان در حسینیه امام خمینی^{ره} در این باره فرموده اند:

«این دو فرد برای رسیدن به حیات طیبه – که رسیدن به «حیات طیبه»، هدف آفرینش انسان است – این زن و مرد هیچ تفاوتی باهم ندارند؛ هیچ کدام از دیگری برتر نیست؛ البته انسان ها یک جور نیستند؛ در بین زن ها، در بین مرد ها بعضی توانایی های بیشتری دارند. بعضی [از نظر توانایی] کمترند، اما بین زن و مرد، به عنوان زن و به عنوان مرد، هیچ تفاوتی در رسیدن به حیات طیبه وجود ندارد؛ این هم در قرآن هست؛ مَنْ عَمِلْ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً، زن و مرد اگر عمل صالح کنند، ایمان داشته باشند یکسان اند».

حتی بعضی خواسته اند به توانایی زن از جنبه های علمی، خدشه وارد کنند که این امر به هیچ وجه مورد پذیرش علمای بزرگ ما نبوده است. آیت ... جواد ی املی در این باره گفته است: «نیمی از جامعه، زنان هستند. این ها ممکن است در حد صاحب جواهر طوری مجتهده بشوند که شاگردان او مرجع تقلید بشوند. این مقام برای زن هست و اسلام جلوی آن را نگرفته است. زن می تواند مرجع تربیت کند، قاضی تربیت کند، چرا خودش قاضی نشود؟ آن هم لافل نسبت به زن ها.

در مسئله عدالت و در مسئله عقل و این ها که فرقی بین زن و مرد نیست؛ اگر این زن استاد دانشگاه است، مثل مرد؛ اگر این زن استاد جامعه الزهراست، مثل مرد، عقلشان و عدلشان همتای هم است. چرا نتواند قاضی زنان بشود؟ چه محذوری دارد؟»

در جملات دیگری، مطالبی را می فرمایند که شاید مقدمه بروز و ظهور بیشتر مجتهدان زن و حتی مرجع تقلید و علمای بزرگ خانم در جامعه ما باشد؛ ایشان می گویند:

«آن وقت ها که در حوزه علمیه بودیم، یادم نمی آید که زنی به مرتبه اجتهاد فقهی رسیده باشد، [اما] امروز خوشبختانه زن هایی که مجتهدند، به اجتهاد فقهی رسیده اند، کم نیستند. بند حـ حتی معتقدم در بسیاری از مسائل زنانه که موضوعش زنان هستند و مردها درست موضوع را تشخیص نمی دهند، باید خانم ها از مجتهد زن تقلید کنند».

خداوند همه ما را شکرگزار و قدر دان زحمات مادران و زنان بزرگ جامعه قرار بدهد و همه ما را به سمت عمل به وظیفه در جامعه رهنمون شود.

ان شاء الله!...

شعب الایمان

متنی کهن در باب ایمان و اخلاق

کلمه «ایمان» از آن دست کلماتی است که در ذهن افراد گوناگون تقریباً یک معنا دارد و مفهومی بین الاذهانی است؛ به طوری که نه تنها در میان مسلمانان، بلکه در بین افرادی که دین دار هستند و به خدای یکتا اعتقاد دارند و به طور کلی معنایی از کلمه ایمان در ذهن دارند، یک معنای نسبی و کلی را تداعی می کند. اما این معنای کلی کار را برای تعریف این واژه ساده نمی کند، بلکه وقتی پای تعریف آن و آثار و شاخه های مختلف ایمان به میان می آید، از لغت شناسان گرفته تا فقیهان و علما، سخن گفته اند.

اما بهترین این سخنان از پیامبر اکرم^ص و ائمه اطهار^ع است که ایمان را از وجوه و شعب مختلف تعریف کرده اند؛ تعاریفی که به طور تکمیل کننده ای در کنار هم برای ما به جای مانده است. پیامبر اکرم^ص می فرماید: «الْإِيْمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَ إِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ وَ عَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ»، «حقیقت ایمان آن است که دل بشناسد و زبان اقرار و اعتراف کند و اعضای تن به لوازم آن عمل کنند.» (الخصال، ج ۲، ص ۱۷۸) کتاب امروز ما از نویسنده ای است که در سده پنجم هجری زندگی می کرده است. ابوبکر احمد بن حسین بیهقی (۳۸۴ – ۴۵۸ ق)، معروف به امام بیهقی، محدث و فقیه شافعی است. او با استناد به حدیثی از پیامبر اکرم^ص، به معرفی شعب مختلف ایمان می پردازد.

«شعب الایمان» کتابی است درباره اخلاق و بیان شعب و شاخه های ایمان. این کتاب از منابع اسلامی مهم در اخلاق و ایمان شمرده شده و علاوه بر آن از منابع مهم حدیث است و نویسند استاد و نام راویان احادیث را نیز ارائه کرده است. به دلیل اهمیت متن، چندین تلخیص از آن صورت گرفته است و نویسندگان و پژوهشگران در دوره های مختلف آن را خلاصه و شرح کرده اند. نسخه مدنظر ما در امروز نسخه مختصر دانشمندی است به نام سراج الدین ابوحصص عمر قزوینی (متوفی ۷۵۰هجری) که دانشمندی دیگر به نام محمد ایچی آن را به فارسی برگردانده است.

مصصح کتاب، سید جلیل ساغروانیان، در ذکر انگیزه خود از پرداختن به این کار می گوید که ضرورت کار تصحیح این کتاب به توصیه مصحح بنام، نجیب مایل هروی، بر وی روشن شده و بدان اقدام کرده است. ساغروانیان در مقدمه عالمانه ای که بر کتاب نوشته، شیوه کار تصحیح و ویژگی های نسخ را به دقت توضیح داده است، به نحوی که خواننده به طور ضمنی بر جزئیاتی از تاریخ تطور نسخ نیز آگاه خواهد شد. آوردن شرح احوال و تراجم نویسنده و تلخیصگران و مصححان و منتقدان و شارحان بر غنای کتاب افزوده است.

شنبه
۸ دی ۱۴۰۳
شماره ۳۳۹

۱۴

سوگندی به ماه و خورشید

سوره شمس، نودویکمین سوره قرآن و یکی از سوره های مشهور جزء ۳۰ است. این سوره مانند بیشتر سوره های جزء^۱، مکی است و در ترتیب نزول، بیست و ششمین سوره ای است که بر پیامبر^ص نازل شده است. نامش از این رو شمس است که همان طور که ذکرش آمد، در آیه آغازین آن به خورشید سوگند یاد شده است. نام دیگر این سوره، ناقه صالح است؛ به این دلیل که در آن به داستان صالح^ع و ناقه او اشاره شده است. سوره شمس، ۱۵آیه، ۵۴کلمه و ۲۵۳ حرف دارد. این سوره جزو سوره های مُفَضَّلَات یعنی سوره های با آیات کوتاه است.

۱۱ سوگند

حجت الاسلام والمسلمین قرائتی، از مفسران معاصر، در کتاب «تفسیر نوره درباره اهمیت تهذیب نفس و این یازده سوگند می گوید: در قرآن، بعضی مطالب با یک سوگند آمده است: «وَالْعَصْرَ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ»، گاهی دو سوگند پشت سرهم آمده است: «وَالضُّحَىٰ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ»، گاهی سه سوگند درپی هم آمده است: «وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا، فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا، فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا»، گاهی چهار سوگند: «وَاللَّيْنِ وَ الزُّبُرْنَ وَ طُورِ سِينِينَ وَ هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ» و گاهی پنج سوگند، «وَالْفَجْرِ، وَ لَيَالٍ عَشْرٍ، وَ الشُّعْرِ وَ الْوَثْرِ، وَ اللَّيْلِ إِذَا تَنَبَّرَ»، ولی خداوند در این سوره، ابتدا یازده سوگند یاد کرده و سپس به اهمیت تزکیه نفس اشاره کرده است.

(تفسیر نور، ج ۱۰، ص ۵۰۰).

مسیر سعادت

اما در اهمیت سوره شمس آمده است که محتوای اصلی آن درباره تزکیه و تهذیب نفس است. براساس تفسیرالمیزان، این سوره به انسان یادآوری می کند که با تزکیه به فطرت خدایی و توسل به کار نیک و یاری گرفتن از تقوا، انسان می تواند با تشخیص کار درست از غلط، موجبات رستگاری خود را فراهم کند. در این مسیر لازم است که به تزکیه نفس بپردازد، باطن خود را از زشتی ها دور نگه دارد و با انجام کارهای نیک، نفسش را در مسیر خیر و صلاح پرورش دهد؛ وگرنه از سعادت محروم می ماند و از زیانکاران خواهد بود.

(المیزان، ج ۲۰، ص ۲۹۶).

درس های سوره شمس با یازده سوگند برای اهل تدبیر در قرآن

سوگند خداوند برای رستگاری ما

حمیده ذاکری یکی از سوگند های معروف پروردگار در قرآن کریم، سوگند به خورشید، قسم خوردن به نور و روشنایی، در سوره شمس است: أَتَجَاكُمۡ مِّیۡ خَوَانِیۡمِ، «وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا: سوگند به خورشید و گسترش روشنی اش» (سوره شمس، آیه یک)؛ سوگندی که در ادامه یازده بار تکرار شده است و از این منظر دارای بیشترین شمار در قرآن کریم است و از منظر مفسران، این تکرار و شدت، نشان از بیان امری مهم دارد؛ امری که خداوند متعال با قسم یاد کردن به خورشید و ماه، خواسته است که بندگاناش را به آن متوجه کند. در ادامه، تدبری در آیات و نشانه های سوره شمس خواهیم کرد تا درس هایی از آن را برای خود به یادگار نگه داریم.

فضیلت قرائت یک سوره

از پیامبر^ص روایت است: «هرکه سوره شمس را قرائت کند، مانند آن است که به اندازه آنچه خورشید و ماه بر آن تابیده، صدقه داده است.» (مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۳۶۷). همچنین نقل است پیامبر^ص به اصحابشان سفارش می کردند در نمازهای مختلف، سوره شمس را قرائت کنند. (بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۳۲۵). از امام صادق^ع نیز روایت است: «هرکه سوره شمس را قرائت کند، در روز قیامت تمام اعضای بدن او و اشیای کنارش به سود او گواهی می دهند و خداوند می فرماید: شهادت شمارد مورد بندم را می پذیرم و به او پاداش می دهم، او را تا بهشت همراهی کنید تا هر آنچه دوست دارد، برگزیند. نعمت های بهشتی بر او گوارا باشد!»

(نواب الاعمال، ص ۱۲۳).

داستان یک پیامبر

همان طور که گفتیم، در این آیات، خداوند متعال به شرح داستان حضرت صالح^ع و ناقه او پرداخته است و در ادامه با توجه به برخورد قوم ثمود با این پیامبر خدا و معجزه اش، سرنوشت ستمگران را بازگو می کند. آمده است که صالح از زمانی که به عنوان پیامبر مبعوث شد تا صدویست سالگی، قومش را به توحید دعوت کرد اما آن ها به دعوت او توجهی نکردند و شتری را که او به نشان معجزه از دل کوه بیرون آورده بود، کشتند. بنا بر آیات قرآن، صالح از قومش خواسته بود شتر را نکشند اما آن ها شتر را کشتند و خداوند قوم ثمود را به دلیل نافرمانی عذاب کرد.

اخلاق؛ راه تمدن سازی

آیت... جواد ی املی، از مراجع تقلید شیعه و نویسنده تفسیر تسنیم، در تبیین پیام سوره «شمس» می گوید: «خداوند، کل این نظام سپهری را برای بشر خلق کرد و آن را منظم و عالمانه آفرید، به نحوی که نه تنها فایده آن به بشر برمی گردد، بلکه آن را مسخر بشر قرار داد و به بشر گفت شما می توانید از تمام نظام سپهری بهره بگیرید یا «بالفعل» یا «بالقوه» و ترغیب به تلاش و کوشش و عالم شدن کرده است و کلیدش را هم به نام استعداد، در اختیار بشر قرار داده است». ایشان در ادامه این تفسیر، با توجه به سوگند های یازده گانه به اهمیت تزکیه نفس و اخلاق اشاره می کند و اخلاق را مهم ترین رکن تمدن سازی یک ملت می داند.

بی اخلاقی؛ نابود کننده جامعه

خداوند متعال پس از این تذکر درباره اخلاق، با ذکر پیامدهای بی اخلاقی و دوری از تزکیه نفس، انگار درس دیگری به ما می دهد؛ درسی که به گفته مفسران، از پیام های مهم سوره شمس برای اهل تدبیر و تفکر در قرآن کریم است، باتوجه به آیات این سوره، پیامدهای فردی نداشتن تزکیه نفس، محرومیت از سعادت و دوری از رستگاری است اما پیامدهای جمعی آن هولناک تر است و به فساد و هلاکت جامعه منتهی می شود، همان گونه که قوم ثمود به عذاب کار خود، دچار و با عذاب الهی نابود شدند. هرچند این نابودی پیش از آن، با از بین رفتن اخلاق و عادی شدن بی اخلاقی در جامعه، رقم خورده بود. .

روشنا

عظیم ترین گناهان، خوردن به ناحق و تجاوز به مال یک مسلمان است. (تحف العقول، ص ۲۱۷).

هر که از در آیدش بر ما، حبیبی از خداست

واقعی بود و نیاز به هیچ فیلتری برای تنظیم نور و رنگ نبود! همه می دانستند که اهل تعارف نیست و کنارش راحت بودند. او همیشه می گفت: «اگه خواستی کسی دیگه خونه ت نباشه، زیاد تعارف کن!». عزیز، در برخورد با میهمان آن قدر گرم و صمیمی و مهربان بود که حتی گاهی میهمانانش غذا و خوراکی شان را برمی داشتند و برای ناهار و شام پیشش می آمدند. او نمونه کامل و اصیل یک زن مسلمان ایرانی بود.

روزی که برایش میهمان نمی آمد، دلش می گرفت. وقتی کسی را دعوت می کرد، برایش سنگ تمام می گذاشت ولی اسراف نمی کرد. دست پختش حرف نداشت. ادویه غذا هایش، حوصله بود و عشق. دنبال ادا و اصول تزئین های عجیب و غریب هم نبود. غذا را می پخت و ظرف می کرد و سر سفره می گذاشت و یک سالاد شیرازی هم کنارش. رنگ و لعاب غذاهایش

احکام

حکم اعمال بدون تقلید

مطابق فتوای آیات عظام امام خمینی^{ره}، بهجت، خامنه ای، فاضل لنکرانی و نوری همدانی: اعمالی که فرد بدون تعیین مرجع تقلید انجام داده است، در یکی از سه صورت صحیح است:

- شخص بفهمد که به وظیفه واقعی خود رفتار کرده است.
- عمل او با فتوای مجتهدی که وظیفه اش تقلید از او بوده است، مطابق باشد.
- عمل او با فتوای مجتهدی که اکنون باید از او تقلید کند، مطابق باشد.^(۱)

مطابق فتوای آیات عظام مکارم شیرازی، تبریزی، صافی گلپایگانی و وحید: عمل او در صورتی صحیح است که بفهمد به وظیفه واقعی خود رفتار کرده است یا با فتوای مجتهدی که اکنون باید از او تقلید کند، مطابق باشد.^(۲)

(۱) توضیح المسائل مراجع، ج ۱۴، فاضل جامع المسائل، ج

یک، ص ۲۸ و ۳۳، نوری، توضیح المسائل، ج ۱۲، خامنه ای،

اجوبه الاستفتائات، ص ۳۲ و ۷

(۲) توضیح المسائل مراجع، ج ۱۴، وحید، توضیح المسائل،

ج ۱۴، تبریزی، استفتائات، ص ۶۶